

KIRURGJIA NË PANDEMI

Luan M. Jaha

*Profesor i Kirurgjisë
Fakulteti i Stomatologjisë
dhe Fakulteti i Infermierisë
Kolegji AAB*

*Specialist i Kirurgjisë
Vaskulare
Klinika e Kirurgjisë
QKUK*

Pandemia me COVID-19 ka ndryshuar kirurgjinë. Paqartësitë në lidhje me vetë shkaktarin, me shpejtësinë e përhapjes së sëmundjes, të panjohurat në lidhje me mekanizmin që shkakton sëmundjen, prezantimin klinik dhe mënyrën e mjekimit të saj kanë zërë në befasi sisteme shëndetësore në të gjitha vendet e Botës, përfshirë edhe vendin tonë. Kanë vuajtur të gjitha shërbimet, por kirurgjia në veçanti. Për së paku tre arsye:

Masat kufizuese nga shteti

Fillimisht, për shkak të masave kufizuese të imponuara nga autoritetet. Reduktimi i vizitave në ambulancat specialiste të kirurgjisë dhe mbyllja me javë të tëra e tyre. Kufizimi i ndërhyrjeve kirurgjike në vetëm ato urgjente, si dhe kufizimi i shërbimeve të radiologjisë dhe të endoskopisë, kanë bërë që qasja në shërbimet kirurgjike të zvogëlohet.

Nga ana tjetër, nevoja për të testuar secilin pacient për infeksion eventual me Coronavirus dhe për t'i bërë radiografi ose tomografi të kompjuterizuar të mushkërive dhe për të izoluar të gjithë të dyshimtit për infeksion deri në konfirmimin e statusit, ka bërë që edhe ata që janë pranuar si urgjent të marrin shërbime me vonesë.

Situatën e kanë komplikuar edhe shndërrimi i njësie të mjekimit intensiv në njësi për COVID për shkak të të cilit kapacitetet për trajtimin e pacientëve me sëmundje që kërkojnë ndërhyrje të madhe kirurgjike janë kufizuar dhe angazhimi i anesteziologëve dhe i mjekëve të kujdesit intensiv në njësitë COVID.

Frika nga Spitali

Arsyeja e dytë janë vetë pacientët. Të ekspozuar informatave të vazhdueshme, ndonjëherë edhe nga burimet e pakonfirmuara për rrezikun nga Coronavirusi, si dhe jeta në kushtet e një izolimi dhe distancimi social, kanë mbjellë frikë tek ata, ndërsa kjo, frika, i ka mbajtur ata larg institucioneve shëndetësore. Madje, edhe në rastet kur sëmundja e tyre ka qenë e rëndë. Për pasojë, rastet elektive janë bërë raste urgjente, ndërsa rastet urgjente raste emergjente.

Ngarkesa mbi stafin në klinikat e kirurgjisë

Arsyeja e tretë është stafi në klinikat e kirurgjisë. Ekspozicioni i vazhdueshëm rrezikut për infeksion dhe frika se po e përcjellin atë tek familjarët, kanë

ushtruar ngarkesë të vazhdueshme psikike tek ata. Nevoja për t'u izoluar pas secilit kontakt me pacient të infektuar si dhe nevoja për të mbajtur mjete protektive gjatë gjithë kohës e ka shtuar këtë ngarkesë edhe më shumë. Barrën e ka bërë edhe më të madhe nevoja për të kujdestaruar në njësitë jo-kirurgjike COVID dhe pamundësia që për një kohë të gjatë për të shfrytëzuar pushimin vjetor. Ngarkesën finale kësaj bare i ka bërë fakti se edhe vetë ata kanë qenë viktime të infeksionit. Ku disa prej tyre shumë rëndë. Fatkeqësisht, disa nuk janë më. Për të gjitha këto arsye, performanca e stafit në klinika ka rënë.

Mësimet

Për fat të keq, këto arsye nuk janë të vetmet. Ka edhe të tjera. Por, pavarësisht sa janë dhe cilat, dy gjëra janë të qarta – numri i ndërhyrjeve kirurgjike ka rënë konsiderueshëm; kualiteti i tyre gjithashtu. Mos të flasim që është ndalë çdo progres. Asnjë indikator i performancës nuk është më si përpara. Secili që merr mundin të merret me statistika do ta vërtetojë këtë pohim.

Nuk asnjë dyshim se vaksinat do ti japin fund pandemisë me COVID, si kanë bërë me të gjitha pandemitë deri më sot. Pasojat janë të mëdha dhe do të mbesin me ne edhe për një kohë. Tash është koha për reflektim dhe jo për relaksim. Vendi ynë duhet të prodhojë strategji, programe dhe plane që do të bëjnë që pasojat e pandemisë që po e kalojmë dhe ato të pandemive që vijnë të jenë sa më të lehta. Mësimet që kemi marr vetë dhe mësimet që kanë marr të tjerët duhet të jenë pika e nisjes. Trupat që merren me menaxhimin e pandemisë dhe ata që do të menaxhojnë pandemitë e tjera duhet të dëgjojnë zërat edhe të atyre që nuk e kanë specializim të ngushtë luftimin e infeksioneve me virus. Parimi bazë i mjekësisë “primum non nocere” nuk guxon të komprometohet. Vdekja është vdekje dhe është njësojë e dhimbshme edhe kur nuk është e shkaktuar prej virusit.

Një pjesë e mirë e këtyre strategjive, programeve dhe planeve duhet të na mësojë të bashkëjetojmë me pandemitë. Kjo nuk do të thotë vetëm të mbijetojmë. Kirurgjia që ushtrojmë është prapa kirurgjive në kontinentin të cilin e synojmë. Që kjo të ndryshojë duhet të zhvillojmë shërbimet e reja, institucionet e reja, vetën edhe në kohën e pandemisë.

Korrespondenca:

luan.jaha@universitetiaab.com